

Lunds Universitet
Kulturvetenskapliga institutionen
Handledare: Ann Steiner
2015-06-05

Aude Plathner
FBM11

Syns jag nu?

- Om kommunikationen kring homosexualitet i svenska ungdomsböckers paratexter

Abstract

In 2012, one of the most outstanding trends in the Swedish children's book market, according to the Swedish institute for children's books, where books that incorporated other sexualities than heterosexuality. Even if this rapport might seem a bit exaggerated, the actual number of books that featured homosexuality according to Swedish institute for children's books own catalogue were only seven, it shows of the importance to study how Swedish publishing companies communicates regarding this, rather new, section of their publishing.

In order to do so i have chosen to analyse three major paratexts in the physical books cover, the front cover, the jacket blurb and different quotes that features the cover. My main theory is a mix between literary theorist Gerard Genette's ideas about paratext, queer theorist Tiina Rosenbergs thoughts about visualization and repression in a heteronormative society and Gary Armstrong and Philip Kotlers marketing theories.

The study shows that there is a lot of problematic aspects regarding the way publishing companies chooses to communicate about homosexuality in the book covers. The main issue seems to be a high level of invisibility, where the characters sexuality is hidden from the reader. There is also a high rate of covers which uses a form of (in)visability in their communication. The homosexuality only visible to a reader who actively searches for it. In some ways, the way the sexuality is shown seems to be in correlation with the marketing strategy that the publishing company seemingly have used. A broad target section often indicates a higher invisibility, whereas a smaller target section .

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 1
2. Syfte och frågeställning	s. 2
3. Material	s. 2
4. Metod	s. 3
5. Teori	s. 4
5.1 Queerteori	s. 4
5.2 Paratexter	s. 6
5.3 Marknadsföring	s. 7
6. Tidigare forskning	s. 8
7. Bakgrund	s. 9
8. Definitioner	s. 10
9. Redovisning och analys	s. 11
9.1 Baksidestexter	s. 11
9.2 Omslagsbilder	s. 16
9.3 Blurbar och citat	s. 20
9.4 Övergripande mönster i omslagen som helhet	s. 22
10. Avslutning	s. 25
11. Källförteckning	s. 27
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	

1. Inledning

En av de mest framträdande trenderna i 2012 års barn- och ungdomsboksutgivning utgjordes enligt Svenska Barnboksinstitutet av böcker som gestaltade icke-normativa sexualiteter: ”Mer än någonsin tidigare är det tydligt att författarna vill skildra sexualiteter (pluralis) och att bi- och homosexualitet har normaliserats”¹. Detta framstår som ett nästan utopiskt uttalande, som ger intrycket av att utgivningen av böcker som innehåller relationer utanför normen i stort sett har uppnått samma omfattning som den av böcker med heterosexuella relationer. Sett till den faktiska utgivningen under året är detta dock inte fallet, i Svenska Barnboksinstitutets egen katalog, ELSA, finns det enbart sju titlar under ämnesorden ”homosexualitet” och ”bisexualitet” utgivna under 2012. Då ”heterosexualitet” inte finns som ämnesord, antagligen på grund av att heterosexualitet utgör normen i dagens samhälle, går det inte att sätta i direkt relation till utgivningen av böcker som gestaltar ett heterosexuellt begär. Det framstår dock som rimligt att anta att denna utgivning utgör av ett betydligt högre antal än sju. Vad trendspaningen implicit belyser blir således egentligen inte hur böcker som gestaltar ett icke-normativt begär har kommit att utgöra en större del av utgivningen, utan snarare hur frånvarande denna typen av böcker har varit i en tidigare utgivning, då sju utgivna titlar är nog för att utgöra ett trendbrott.

Att utgivningen trots allt går åt rätt håll är något som får anses vara positivt, men att enbart konstatera att den ges ut är självfallet inte nog, utan det är även viktigt att se till hur denna utgivning ser ut. Ur ett förlagsvetenskapligt perspektiv framstår det vidare som särskilt intressant att se till hur förlagen väljer att kommunicera kring de böcker de ger ut som innehåller homosexuella karaktärer. Med tanke på att förlag först under senaste år har börjat ge ut böcker som gestaltar homosexuella relationer i någon större omfattning, är det troligtvis relativt nyligen som de har behövt ta ställning till hur de kommunicerar kring den gestaltade relationen. Även om detta inte på något sätt behöver innebära att tillvägagångssätten är bristfälliga, ter det sig viktigt att uppmärksamma eventuella mönster i befintlig kommunikation och problematisera dessa, för att på så sätt skapa en medvetenhet kring vilka värderingar kring homosexualitet som direkt eller indirekt kommuniceras till den unga läsaren. Eftersom en boks omslagsbild, baksidestext och eventuella blurbar eller citat som placeras kring dessa kan anses vara den information om boken från förlaget som läsaren av en fysisk bok har lättast tillgång till, framstår dessa texter som en god utgångspunkt för en analys av förlagets kommunikation.

¹ Bokprovningen 2012 http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2012.pdf, s. 6

2. Syfte och frågeställning

Syftet är att identifiera och problematisera eventuella mönster i de svenska förlagens kommunikation kring homosexualitet i baksidestexter, omslagsbild och eventuella blurbar och citat, sett till förlagens ungdomsboksutgivning. Jag ämnar därför att arbeta utifrån frågeställningarna

- Hur kommuniceras protagonisternas homosexualitet i bokens baksidestext, omslagsbild och eventuella blurbar och citat?
- Går det att utifrån ett queerperspektiv utläsa implicita värderingar av sexualiteten utifrån denna kommunikation?

3. Material

Då en viktig utgångspunkt är hur just svenska förlag kommunicerar kring ungdomslitteratur med homosexuella protagonister, framstår det som viktigt att de böcker som ligger till underlag för materialinsamlingen även i så god mån som möjligt speglar detta. Jag har därför valt att enbart utgå från litteratur vars originalutgivning har skett på svenska förlag, något som således har lett till att översättningar inte ingår i mitt material. Vid en svensk originalutgivning har inga tidigare upplagor av boken kunnat påverka de val som gjorts kring bokens olika omslagselement, och således kan dessa i mycket hög grad anses vara representativa för förlagens egen kommunikation.

Valet att enbart behandla ungdomsböcker med homosexuella protagonister utgör ytterligare en avgränsning. Huruvida protagonistens sexualitet utgör bokens huvudtema eller ej är inte avgörande för urvalet, men det faktum att bokens protagonist, och inte en biroll, upplever ett homosexuellt begär bör leda till att dennas sexualitet får en tillräckligt stor plats i boken för att förlaget ska kunna nämna den i bokens paratexter, om det så vill. Vad som ingår i begreppet ”ungdomsbok” är vidare en komplex fråga, vilken med fördel skulle kunna behandlas i en egen undersökning. Jag har dock här valt att ansluta mig till den applicering av begreppet som bland annat många förlag och internetbokhandlar använder sig av: böcker skrivna för barn över 12 år.²

I ett nästa steg sker en avgränsning av materialet ur en tidsaspekt, baserat på utgivningsår. Då ungdomslitteratur som innehåller homosexuella relationer är ett historiskt sett relativt nytt fenomen, där utvecklingen och medvetenheten ökat snabbt, ter det sig inte rimligt att gå allt för långt bak i tiden då fokus för undersökningen är en analys av en relativt samtida kommunikation, snarare än en historisk översikt. Samtidigt är det material som finns att tillgå väldigt begränsat då

² Denna ålderskategori används av bland andra Rabén & Sjögren, Adlibris, Bokus, och Bonnier Carlsen, och är i egenskap av detta inte en akademisk definition utan snarare en marknadsbaserad.

denna utgivning fortfarande utgör en marginaliserad grupp av den totala utgivningen. I en strävan efter att såväl hålla materialet aktuellt som att finna en tillräckligt stor kvantitet i mitt material har jag valt att låta åren 2003-2013 utgöra min avgränsning. Det material som faller under denna tidsram utgörs vidare av förstagångsutgivningar, vilket leder till att återutgivet material från tidsperioden filtreras bort. De 22 böcker som kommer att ligga till grund för materialinsamlingen blir således:

- Du och jag, Marie Curie*, Annika Ruth Persson, Kabusa, 2003
Zip av Elvira Birgitta Holm, Bonnier Carlsen, 2004
Det jag inte säger av Katja Timgren, Rabén & Sjögren, 2004
Henrietta är min hemlighet av Maja Hjertzell, Rabén & Sjögren, 2005
Dags att våga? av Åsa Nilsson, Opal, 2005
Astrid och hon, Liv av Johan Ungene, Bonnier Carlsen, 2006
Linnea, kom hem! av Anita Eklund Lykull, Rabén & Sjögren, 2007
Bögslungan av Per Alexandersson, LL-förlaget, 2008
Månskensvargen av Elvira Birgitta Holm, Bonnier Carlsen, 2009
Jag ser dig av Mårten Melin, Hegas, 2009
Det händer nu av Sofia Nordin, Rabén & Sjögren, 2010
Ung, bög och jävligt kär av Johannes Sandrey, Vombat, 2010
Böggjävvel av Emma Björk, Vulkan, 2011
Tatuerade tårar av Bobbi A. Sand, Trancers Media, 2011
Regn och åska av Håkan Lindquist, Charlie by Kabusa, 2011
Kapitulera omedelbart eller dö av Sanne Näsling, Rabén & Sjögren, 2011
Något måste hända nu av Anna Lindberg, Mix förlag, 2012
Smittad av Johanna Strömquist, Mix förlag, 2012
Som Zlatan fast bättre av Christoffer Niclas, Hoi förlag, 2012
Ditt äckel av Per Alexandersson, Nypon förlag, 2013
Jag är ju så jävla easy going av Jenny Jägerfelt, Gilla Böcker, 2013
Ska vi ses? av Mårten Melin, Nypon förlag, 2013

4. Metod

För att finna och sammanställa det material som faller inom de ovan angivna avgränsningarna, har jag valt att använda mig av tre olika källor: Svenska Barnboksinstitutets katalog ELSA ³,

³ ELSA, http://uno.kb.se/F/-?func=file&file_name=find-a&local_base=sbi01, 2014-12-19

distributören Bokrondellens⁴ sökmotor samt den fristående HBTQ-bloggen *Tekoppens tankar*⁵, vars ambition är att sammanställa alla HBTQ-böcker skrivna innan 2013. Genom att använda mig av två sorters klassificeringsverktyg samt en tredje mer personlig och intressebaserad sammanställning hoppas jag kunna täcka in en så stor del av den befintliga utgivningen som möjligt. Det finns naturligtvis en stor risk att litteratur där förlaget valt att inte kommunicera kring protagonisternas sexualitet inte heller har haft samma chans att uppmärksammas av dessa källor, vilket indirekt leder till att det material som tas upp blir något styrt. Antalet böcker där sexualiteten inte kommuniceras alls i det material som omger boken, är troligtvis större än vad undersökningen utvisar. Exempel på böcker som hade kunnat vara med, men som varken ELSA, Bokrondellen eller *Tekoppens tankar* uppmärksammar är bland andra *Cirkeln* och *Fågelbarn*, vilka båda passar in i under angivna avgränsningar men således ändå inte kommer att ingå i materialurvalet. Det material som gått att sammanställa utifrån de tre olika källorna bör dock kunna täcka in tillräckligt många titlar för att generella mönster ska kunna utläsas inom den aktuella utgivningen.

5. Teori

En central teoretisk utgångspunkt i min analys utgörs av queerteori, där just strukturer och kommunikation kring normskapande och sexualitet är centralt. Då det faktiska material som ligger i fokus för undersökningen utgörs av olika typer av paratexter, ter det sig vidare som lämpligt att ta hänsyn till teori kring detta på undersökningen. De paratexter som undersöks kan vidare anses ingå i förlagets marknadsföring av själva boken, vilket leder till att marknadsföringsteori även framstår som lämpligt att utgå ifrån. I analysen av såväl de bild- och textelement som utgör paratexten snuddar analysen vidare vid en traditionell bild- och textanalys. Då den analys av elementen jag ämnar utföra dock inte går ner på en symbolisk detaljnivå, utan snarare handlar om ett övergripande intryck och faktisk representation, kommer bild- och textanalysen att ha sin teoretiska utgångspunkt i de nära angränsande paratext- och queerteorierna.

5.1 Queerteori

Inom queerteoretisk forskning arbetar en med att identifiera och studera de normer som finns i samhället gällande sexualitet och identitet, för att se hur dessa samverkar för att upprätthålla de strukturer som finns och i förlängningen förtrycka de som hamnar utanför dessa.⁶ Ett centralt

⁴ Bokrondellen, www.bokrondellen.se, 2015-04-20

⁵ Tekoppens tankar, <http://tekoppenstankar.wordpress.com/hbtq-bocker/>, 2015-04-20

⁶ Fanny Ambjörnsson, *Vad är queer?*, 2006, s. 9

begrepp blir här *heteronormativitet*, vilket syftar på en syn på heterosexualitet som den naturliga och eftersträvansvärda sexualiteten, i relation till vilken andra sexualiteter således blir avvikande och onaturliga. Denna syn på sexualitet är vidare socialt och kulturellt förankrad, och upprätthålls således aktivt genom såväl olika samhällsliga institutioner som genom vår vardagliga interaktion och olika kulturyttringar. Ytterligare ett centralt begrepp utgörs av *den heterosexuella matrisen*, vilken bygger på det normativa antagandet att människor kan delas in i två biologiska kön, vilka agerar utefter varsin genusroll och förväntas åtrå varandra. De båda kategorierna bygger även på ett starkt motsatsförhållande, en biologisk kvinna som agerar utefter ett kvinnligt genus är alltså en direkt motsats till en biologisk man som agerar utefter en manlig genusroll. Personer som på ett eller annat sätt inte passar in i den heterosexuella matrisen, likt bland andra transpersoner, homosexuella och människor som agerar utefter ”fel” genus, blir ofta förbisedda eller utsatta för olika former av förtryck just på grund av att de inte tillhör den rådande normen.⁷

En av de mest centrala principerna som verkar upprätthållande av heteronormativitetens suveränitet utgörs enligt queerteoretikern Tiina Rosenberg av ”1) uteslutningen av avvikelser från normen med uppdelning i kategorierna vi – de. 2) assimileringen genom införlivandet av avvikelser i normen”⁸. Den första av punkterna bygger således på en dikotomisk syn på sexualitet, där de aspekter som skiljer andra sexualiteter från heterosexualiteten betonas och eventuella likheter bortses ifrån. Då heterosexualiteten är den eftersträvansvärda sexualiteten blir således andra sexualiteter även negativt laddade.⁹

Den andra punkten, assimilering av homosexualiteten, bygger tvärt om på ett osynliggörande av de olika premisser som olika sexualiteter behöver förhålla sig till i dagens samhälle. Genom att helt likställa alla sexualiteter med heterosexualitet, och enbart belysa likheterna, osynliggörs det förtryck som andra sexualiteter utsätts för vilket i förlängningen leder till att normen inte heller kan ifrågasättas. Om alla sexualiteter är likställda blir normen således även något positivt för alla, och ingen förändring i den rådande diskursen är således nödvändig.¹⁰ Assimileringen kan även ta sig uttryck i att helt enkelt inte nämna homosexualiteten överhuvudtaget, oavsett om det sker på grund av bristande intresse eller då en anser att alla sexualiteter är likställda och därmed inte behövs nämnas. Detta ger upphov till ett osynliggörande av sexualiteten, ”Att stärka dess osynlighet genom tystnad är att förneka den homosexuella gruppen

⁷ Ambjörnsson s. 112ff

⁸ Tiina Rosenberg, *Queerfeministisk agenda*, 2002 s. 102

⁹ Rosenberg, s. 109

¹⁰ Rosenberg s. 102

delaktighet i kulturen”¹¹. Ytterligare ett sätt att verka osynliggörande är att omtolka det avvikande så att det bättre passar in i en heterosexuell självförståelse, genom att exempelvis likställa homosexuella upplevelser hos ungdomar med en tonårsrevolt.¹²

Liv Saga Bergdahl behandlar just synlighet i sin avhandling om lesbiska romaner, där hon även introducerar begreppet *(o)synlighet*.¹³ Hon menar att synlighet och osynlighet i egentlig mening inte behöver vara dikotomier, utan att det snarare ”[...]handlar till exempel om frågor om hemlighållanden, avslöjanden, vad som går att säga och vad som uppfattas eller förbises av omgivningen”¹⁴. Hon sätter vidare *(o)synligheten* i en historisk kontext, förankrat i den svenska 1930-talslitteraturen hon väljer att analysera, där hon menar på att litteratur som gestaltar en lesbisk relation gör det på ett sådant sätt att det i mångt och mycket ligger i läsarens tolkning att antingen uppmärksamma eller förbise den lesbiska relationen. Den heteronormativa omgivningen gav länge författaren relativt stora friheter att öppet gestalta karaktärernas lesbiska relationer utan att de tolkades som sådana av sin samtid, en form av dubbelhet i gestaltningen som ett allt mer medvetet samhälle dock snart försvårade.¹⁵ *(O)synligheten* finns dock på olika sätt och i olika hög grad kvar i såväl kultur som i människors sätt att presentera sig själva och avläsa varandra. Grundpremisen för *(o)synligheten* är dock den samma: den uppstår enbart i en heteronormativ kontext där en person inte fullt ut tillåts erkännas eller kännas igen som homosexuell.¹⁶ I egenskap av detta är *(o)synligheten* således även i mångt och mycket problematisk.

5.2 Paratexter

Begreppet *paratext* används för att beskriva de element som ligger utanför en huvudverk, men som ändå kommunicerar något om verket och därmed påverkar hur detta uppfattas av läsaren. Paratexter kan vidare delas in i två undergrupper, baserat på dess distans till huvudverket. De paratexter som ligger i direkt anslutning till verket, likt omslag, baksidestext och liknande element kallas för peritexter. Paratexter som har en större fysisk distans till huvudverket, likt recensioner eller en boktrailer kallas epitexter.¹⁷ Litteraturteoretikern Gerard Genette menar att alla paratexter spelar en viktig roll i hur vi tolkar huvudtexten, men att peritexterna på många sätt kan anses vara en av de

¹¹ Rosenberg s. 114

¹² Rosenberg, s. 110

¹³ Liv Saga Bergdahl, *Kärlek utan namn. Identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner*, 2010

¹⁴ Bergdahl, s. 50

¹⁵ Bergdahl, s. 49

¹⁶ Bergdahl, s. 55

¹⁷ Gerard Genette, *Paratexts – thresholds of interpretation*, Cambridge, 1997, s.5

mest intressanta paratexterna kring den fysiska boken, då dessa utgör några av de sista stegen mellan läsaren och huvudverket. Innehållet i dessa peritexter kan i egenskap av detta mycket väl komma att spela en avgörande roll i den senare tolkningen av huvudtexten.¹⁸ Eventuella implicita värderingar som framkommer i peritexten kommer således troligtvis läsas in i huvudtexten, oavsett om de finns med där eller ej. Till skillnad från huvudtexten är peritexter likt baksidestexter och omslag, enligt Genette, alltid skapade av förlaget om inte annat anges.¹⁹

Paratexter existerar inte enbart i relation till huvudverket, de skapas även i symbios med sin omvärld. Generella trender och värderingar i samhället kan således färga hur boken framställs i såväl omslagsbild som baksidestext och de citat som väljs. Ytterligare ett sätt som paratexten påverkas av sin sociala kontext uppmärksammar Melissa Sky i sin artikel om lesbisk pulp fiction, där hon visar på hur samhällets syn på homosexualitet har påverkat och speglas i böckernas omslagsbilder. En av de mest konkreta sätten som omvärlden påverkar de val som görs av böckers paratexter är dock via marknadsföringen av boken, där förlagsvetaren Angus Philips menar att omslagen utgör en viktig del.²⁰

5.3 Marknadsföring

Paratexternas syfte är inte enbart att på ett så representativt sätt som möjligt skildra bokens innehåll för läsaren, de fyller även en viktig funktion i dess marknadsföring. I det hårda klimat som råder på dagens bokmarknad, där tusentals titlar ges ut årligen, har marknadsföring kommit att bli en avgörande faktor för huruvida en bok kommer att läsas och säljas eller ej.²¹

Utgångspunkten för all marknadsföring är enligt marknadsföringsteoretikerna Philip Kotler en definition av produktens målgrupp, det vill säga vilka tänkta köpare som förlaget främst vill nå med sin marknadsföring. Denna kan vidare definieras utifrån ett flertal olika parametrar likt geografiska, demografiska, åldersbaserade och dylikt. Ofta kombineras flera av dessa för att skapa en så holistisk bild som möjligt av den tänkta målgruppen. Vid valet av målgruppen blir själva avgränsningen av denna ett viktigt initialt ställningstagande.²² En marknadsföring kan utformas för att antingen nå en bred målgrupp, med förhoppningen om att sälja mycket till många, eller nischas, för att försöka garantera att nå fram till en mindre grupp köpare. De båda strategierna har sina

¹⁸ Genette, s. 110

¹⁹ Genette, s. 9

²⁰ Angus Philips "How books are positioned in the market: reading the cover" ur *Judging a book by its cover*, red. Nicole Matthews & Nickianne Moody, 2007, s. 19ff

²¹ ibid.

²² Philip Kotler, *Kotlers marknadsföring*, 1999, s. 54

fördelar och nackdelar. Genom att vända sig till en större målgrupp finns en chans att nå fram till, och sälja till, en stor mängd människor i en och samma kampanj. Lyckas förlaget med detta kan göra betydligt större vinst än från en nischad målgrupp. Dock finns det en stor chans att en brett riktad marknadsföring blir så opersonlig att den inte intresserar någon och försvinner bland det stora antalet nischade produkter. Genom att nischas sin marknadsföring ökar förlaget sina chanser att nå fram till den utvalda målgruppen och att sälja till denna. Genom att fokusera på en utvald målgrupp riskerar förlaget dock att indirekt utesluta många andra potentiella målgrupper, och den totala inkomsten en lyckad nischad marknadsföring kan generera blir generellt sett mindre än den en lyckad bred marknadsföring kan uppnå. En marknadsföring kan heller inte vara för smalt nischad, för att den ska vara lönsam måste marknadsföringen nå en tillräckligt stor och köpstark målgrupp för att kunna generera vinst.²³

6. Tidigare forskning

Förlagsvetenskap är i sig ett akademiskt fält som är relativt ungt, och det finns således en begränsad mängd tidigare forskning inom fältet.²⁴ Samma går att säga för såväl queerteori som svensk ungdomsboksforskning i stort. Att finna tidigare forskning som behandlar samtliga aspekter, och dessutom tillämpat på en svensk bokmarknad ter sig således otroligt, vilket även framstår vara fallet.

Det finns en relativt stor forskning kring HBTQ-litteratur för unga på den amerikanska bokmarknaden, där bland andra Michel Cart och Christine Jenkins *The heart has its reasons - young adult literature with gay/lesbian/queer content* ger en god översikt över det senaste århundradets utgivning och de olika trender och implicita värderingar denna förmedlat.²⁵ Sett till utgivning och mottagande av samtida HBTQ-litteratur till unga på den svenska bokmarknaden finns betydligt mindre forskning gjord, Liv Saga Bergdahl nämner utgivningen av lesbisk ungdomslitteratur kort i ett av sina avslutande kapitel i sin doktorsavhandling *Kärleken utan namn. Identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner*. Generellt sett behandlas ungdomslitteraturen litteraturen, i den mån den alls tas upp, just som i detta fallet som en mindre del i ett större och ofta mer vuxenkulturellt sammanhang.

²³ Gary Armstrong, *Marketing – an introduction*, 2009, s. 208

²⁴ Simone Murray, "Publishing studies: Critically mapping research in search of a discipline", *Publishing research quarterly*, nr. 4, s. 3

²⁵ Michael Cart & Christine Jenkins, *The heart has its reasons – young adult literature with gay/lesbian/queer content, 1969-2004*, Oxford, 2006

Gällande paratexter är en stor del av den forskning som finns fokuserad på omslag och omslagsbilder, snarare än mer rena textelement såsom baksidestexten. Bland de mer omfattande undersökningarna av bokomslag finns antologin *Judging a book by its cover*, där artikeln ”Cover charge: Selling sex and survival in lesbian pulp fiction” av Melissa Sky angränsar något till temat för denna analys. Sky går här dock mer in i en mer detaljerad bildanalys för de verk hon behandlar än vad som kommer att göras här, då fokus för denna uppsats analys snarare ligger på nivån av synlighet i elementen än på en regelrätt bildanalys. En omfattande forskning finns även kring omslagsbilder på ungdomslitteratur som säljs som crossoverlitteratur, vilken även finns representerad i *Judging a book by its cover* genom bland annat artikeln ”Addressing ’young adults’? The case of Francesca Lia Block” av Chris Richards.

7. Bakgrund

Att ungdomslitteratur som gestaltar homosexuella protagonisterna är så pass begränsad i dagens utgivning, är naturligtvis något som har uppstått i en social och historisk kontext. Fram till år 1979 var homosexualitet fortfarande sjukdomsförklarad i Sverige, efter att ha varit ett straffbelagt brott mot lagen fram till år 1944.²⁶ Mot en bakgrund av denna syn på homosexuella begär är det således inte underligt gestaltningen av dessa inom litteraturen inte var vanligt förekommande.

Homosexualitet var helt enkelt inget en talade öppet om, och därför inte heller något en skrev eller gav ut böcker om. I sin avhandling *Lesbisk (o)synlighet* visar Liv Saga Bergdahl på hur böcker som gestaltar lesbiska relationer dock har funnits en betydligt längre tid än samhället har varit öppet för det, men att de på olika sätt har skrivits om så att de lesbiska relationerna inte är synliga för de som inte letar efter dem.²⁷

När det kommer till kultur riktad till barn och unga finns det ofta höga krav på den moral och de värderingar som förmedlas genom litteraturen.²⁸ Att ge ut barnlitteratur som gestaltar homosexuella begär blir således än mer problematiskt än att ge ut motsvarande litteratur till vuxna, då det skulle kunna leda till att barnen själva utvecklade en homosexuell ”sjukdom”.²⁹ Även då homosexualitet väl börjat gestaltas i litteraturen har gestaltningarna enligt LGBT-teoretikerna Michel Cart och Christine Jenkins länge följts åt av en fördömande och moralisk röst. Många homosexuella karaktärer dör, blir sinnessjuka eller döms till att leva ensamma för resten av livet i

²⁶ Rosenberg, s. 104

²⁷ Bergdahl, s. 49

²⁸ Martin Hellström, ”Värdet av vänskap”, ur *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red. Paul Tenngart & Sara Kärrholm, 2012, s. 167

²⁹ Rosenberg s. 104

böckernas slut, vilket fungerar som avskräckande exempel. Lika vanligt är att homosexualitet gestaltas som en förvirrad fas i livet för karaktären, som senare stadgar sig i en positivt gestaltad heterosexuell relation.³⁰

I dagens samhälle ser förutsättningarna något annorlunda ut. Såväl synen på sexualitet som synen på barnkultur har i mångt och mycket förändrats. Ett homosexuellt begär har kanske inte uppgått i normen på det sätt som SBI indikerar att det har gjort i sin bokprovning, men det finns en betydligt större öppenhet i samhället idag än för 30 år sedan. En strävar inte heller längre i lika hög grad efter att undanhålla litteratur som inte bekräftar normer från barn och unga, utan ser det snarare som positivt för barnets utveckling utvecklingen att det genom kultur och litteratur får ta del av olika upplevelser och känslor. En trycker även mycket på vikten av representation, där det anses vara särskilt viktigt för unga att ha tillgång till förebilder att spegla sig i.³¹

8. Definitioner

Protagonisternas sexualitet i de böcker som ligger till grund för analysen kommer i undersökningen förenklat att definieras som *homosexuella*. Jag är väl medveten om att detta begrepp på många sätt kan anses vara problematiskt som definition av andra. En potentiell problematik ligger i att homosexualitet bygger på en binär könsuppfattning, där homosexuella personer är personer som tillhör ett av de två normativa könen och attraheras av samma kön, vilket således inte täcker in transpersoner och andra queera identiteter. När det kommer till definitionen av relationerna i de böcker som utgör underlaget blir denna problematik dock inte aktuell i lika hög grad, då samtliga karaktärer vid något tillfälle i berättelsen könas. Att definiera alla karaktärer som upplever en samkönad attraktion som homosexuella indikerar vidare en binär syn på sexualitet, där en person kan vara antingen heterosexuell eller homosexuell. I likhet med många andra ansluter jag mig hellre till en mer flytande syn på sexualitet, och mitt syfte är inte att på något sätt osynliggöra bisexualitet, pansexualitet och andra queera sexualiteter. Då de relationer om böckerna fokuserar på trots allt sker mellan två personer som har en angiven könsidentitet, vilken de båda delar, ter sig *homosexuell* som det mest gångbara sättet att på ett konsekvent sätt benämna protagonisternas sexualitet i uppsatsen.

Begreppet *sexualitet* används här för att syfta på en sexuell identitet eller självförståelse, och inte på en sexuell handling som sådan, även om det förstnämnda visserligen även kan innefatta det

³⁰ Cart & Jenkins, s. 18

³¹ Paul Tenngart, "Barnlitteraturens kognitiva värden", *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red. Paul Tenngart & Sara Kärrholm, Lund, 2012, s. 24ff

andra. Då samtliga protagonisters relationer bygger på såväl en sexuell attraktion som en emotionell kärlek eller förälskelse, kommer uttryck som refererar till båda sorters relationer att användas för att beskriva och diskutera protagonisternas relationer och hur dessa framställs. Även om en sexuell attraktion och en emotionell förälskelse inte på något sätt behöver förutsätta varandra, gestaltas protagonisternas relationer här på ett sådant sätt att båda sorters känslor förutsätter varandra och därför blir adekvata för att beskriva deras relationer.

9. Redovisning och analys

Då det sammanställda materialet bestående av totalt 22 titlar är relativt omfattande, ämnar jag att i hantera det utifrån mindre kategorier, baserade innehållets natur. Detta för att enklare kunna skapa en överblick och en tydlighet i analysen. Materialet kommer således att behandlas i första hand utefter paratexttyp: *baksidestext*, *omslagsbild* och *citats eller blurbar*. Under dessa kategorier kommer materialet sedan delas in utefter i vilken grad protagonistens relation behandlas i paratexten, under rubrikerna *en uttalad sexualitet*, *en gestaltning av en generell förälskelse* samt *relationen nämns ej*. Precis som vid alla försök av kategorisering är denna indelningen på inget sätt vattentät, och där det uppstått fall där en paratext skulle kunna passa lika väl in under två skilda rubriker har detta även att uppmärksammas i analysen. Appliceringen av rubrikerna kommer således betraktas som ett redskap, snarare än som en absolut skiljelinje, och den kommer även att löpande problematiseras i de fall den inte räcker till.

Under varje rubrik kommer materialet att analyseras utifrån queerteoretisk, marknadsföringsteoretisk och paratextteoretisk teori. I ett andra steg kommer titlarnas omslag att analyseras som helhet utifrån dess mest framträdande övergripande mönster.

9.1 Baksidestexter

I detta stycke kommer samtliga 22 titlars baksidestexter att analyseras. Som baksidestext avses text placerad på den fysiska bokens rygg, vilken kommunicerar något kring boken eller dess innehåll utan att en tydlig avsändare anges. Fokus för analysen ligger på sexualitetens synlighet och eventuella heteronormativitetsstärkande aspekter i kommunikationen, samt på hur dessa kan antas samspela med bokens marknadsföring. Samtliga titlars baksidestexter finns bifogade i Bilaga 1.

9.1.1 Baksidestexter där homosexualiteten är uttalad

I 9 av de 22 titlarna, *Bögslungan*, *Böggjävvel*, *Ung, bög och jävligt kär*, *Regn och åska*, *Dags att våga?*, *Du och jag*, *Marie Curie*, *Jag är ju så jävla easy going*, *Tatuerade tårar* och *Det händer nu*,

anges protagonisternas relationer och sexualitet på ett tydligt sätt i titlarnas baksidestext. Hur baksidestexterna väljer att kommunicera kring sexualiteten skiljer sig dock något åt, där det går att urskilja tre huvudsakliga mönster: de som beskriver homosexualiteten utan att varken värdera eller assimilera denna, de som beskriver homosexualiteten som något negativt laddat och de som beskriver homosexualiteten men samtidigt anlägger ett assimilerande perspektiv.

4³² av de 9 böcker vars baksidestext gestaltar protagonistens sexualitet, gör som konstaterats detta utan att varken värdera sexualiteten eller försöka assimilera denna. Protagonisten och dennas relation beskrivs tydligt, men görs så i en kontext av bokens övriga handling. Homosexualiteten framställs således inte ev avvikande aspekt och det enda som definierar protagonisten, vilket hade lett till en indirekt exkludering från normen. Denna typ av baksidestext, där sexualiteten nämns men inte värderas, faller således inte under någon av de två bärande heteronormativitetsförstärkande kommunikationssätt som Rosenberg definierat, ett uppdelande i vi-dem eller en assimilering. De innehåller inte heller exempel på den (o)synlighet som Bergdahl tar upp.

I 3³³ av böckernas baksidestexter gestaltas protagonisternas ångest över hur homosexualiteten kommer att mottas av andra, och en inre kamp med den egna upplevda sexualiteten. Att välja att lyfta fram de svårigheter protagonisten upplever i relation till sin sexualitet kan tolkas som positivt, då det synliggör vissa aspekter av de förutsättningar en ung homosexuell person kan möta i ett heteronormativt samhälle. Att helt bortse från dessa skulle eventuellt kunna upplevas leda till det som Rosenberg refererar till som en assimilering av sexualiteten, genom ett osynliggörande av det heteronormativa förtrycket. Samtidigt leder den tydliga kopplingen mellan homosexualitet och en upplevd avvikelse och negativt laddade känslor även till ett heteronormativitetsförstärkande uppdelande i vi-dem. De negativa aspekterna anges implicit vara vad som definierar homosexualiteten, och därmed vad som skiljer den från den normativa och positivt laddade heterosexualiteten.

I baksidestexterna på de kvarvarande 2³⁴ titlarna i kategorin gestaltas visserligen protagonisternas relationer i baksidestextens huvuddel, men de båda böckerna har utöver detta ett avslutande stycke där relationerna generaliseras och dess ”allmänmänsklighet” betonas genom formuleringar likt ”Det är *också* en lustfylld skildring av att börja utforska sin sexualitet och sensualitet, att lämna barndomen och i stället röra sig i ett nästan-vuxet landskap”³⁵(min

³² *Ung, böj och jävligt kär, Jag är ju så jävla easy going, Tatuerade tårar, Du och jag, Marie Curie*

³³ *Bögslingan, Böjängel, Dags att våga?*

³⁴ *Regn och åska, Det händer nu*

³⁵ Håkan Lindquist, Bilaga 1g

kursivering). Oavsett om detta är förlagets syfte eller ej, kan detta lätt tolkas som ett försök att tonar protagonistens sexualitet och det som skiljer homosexuellas erfarenheter från heterosexuellas, vilket i sin tur blir ett tydligt exempel på den heteronormativitetsförstärkande assimilering som Rosenberg talar om.

Utifrån en grundtanke om att bokomslag och de element som ingår i dessa är en del av bokens marknadsföring, en syn som bland andra Angus Philips ansluter sig till, blir det vidare intressant att se till hur de olika texternas gestaltning av homosexualiteten kan antas spegla vilken målgrupp denna vänder sig till.³⁶ I de fall ett förlag väljer att rikta sig till en nischad målgrupp framstår det som logiskt att framhäva de aspekter hos titeln som gör att den avviker från normen, och som avsändaren tror kan intressera målgruppen.³⁷ Bland de baksidestexter som gestaltar en uttalad homosexualitet får just sexualiteten antas vara en potentiell aspekt som kan intressera en läsare, och då liknande utgivning som konstaterats fortfarande är väldigt begränsad framstår en homosexuell protagonist även som något som särskiljer boken från övrig utgivning. Såväl de 4 titlar vars baksidestext inte värderar homosexualiteten, som de 3 titlar där homosexualiteten förknippas med ångest kan således sägas implicit vända sig till en mer nischad målgrupp. Samtliga titlar framhäver tydligt protagonistens sexualitet, och vänder sig därigenom till en målgrupp som av olika anledningar finner dennas sexualitet intressant.

De 2 titlar som innehåller assimilerande inslag vid sidan om gestaltningen av homosexualiteten kan dock antas vara åtminstone delvis riktad till en annan målgrupp än övriga titlar. Genom att likställa homosexualitet med en generell norm, förmedlas implicit ett antagande om att målgruppen inte finner det intressant att läsa om en homosexuell relation om de inte först får hjälp med att omtolka denna till en heterosexuell självförståelse. Baksidestexterna vänder sig således inte enbart till läsare som är intresserade av att läsa om en homosexuell relation, utan försöker även tilltala en som inte är det. Den implicita målgruppen blir således en breddad målgrupp, och så som Armstrong påpekar kan en breddad marknadsföring leda till att produkten går miste en mer nischad målgrupp. Personer som själva inte har ett behov av assimilering för att intressera sig för litteratur med homosexuella protagonister kan mycket väl uppleva texternas generaliserande inslag som onödiga och heteronormativitetsförstärkande, vilket i värsta fall skulle kunna leda till att de väljer att avstå från boken.

9.1.2 Baksidestexter där en generell relation beskrivs

³⁶ Philips, s. 19ff

³⁷ Armstrong, s. 208

I de 5 baksidestexter där karaktärernas relation visserligen nämns, men utan att deras sexualitet går att utläsa, *Månskensvargen*, *Något måste hända nu*, *Ska vi ses?* och *Henrietta är min hemlighet*, görs detta på i huvudsak två sätt; antingen genom att relationen enbart kort nämns i form av en förälskelsetematik i ett stycke vid baksidestextens slut, eller genom att personerna som har en relation helt enkelt inte könas i texten.

I 3³⁸ av de 5 titlarnas baksidestexter gestaltas inledningsvis en lösryckt scen ur boken, vilken sedan följs av en förtydligande text vilken berättar att boken bland annat innehåller en förälskelse- eller relationstematik. Vilka som ingår i relationen klargörs dock inte, och de stycken texterna valt som inledning till texten gestaltar båda scener innehållande en kvinnlig och en manlig karaktär. Det kan därför bli lätt för en läsare att tolka den förälskelse eller relation som det avslutande stycket nämner som en heterosexuell relation mellan de i texten gestaltade karaktärerna. Då alla tre böcker bygger på ett form av triangeldrama, där de karaktärer som gestaltas i texten även ingår, blir en sådan tolkning inte fel, men tydligt bristfällig. Den homosexuella relation som utgör en lika viktig del i relationsdramat förbises, vilket således leder till att den information läsaren får inte är fullständig. Att inte gestalta den homosexuella relationen blir, så som Rosenberg påpekar, ” [...] att förneka den homosexuella gruppen delaktighet i kulturen”³⁹. Då den heterosexuella relationen i triangeldramat faktiskt beskrivs blir osynliggörandet av homosexualiteten extra tydlig i den kontrast som uppstår. Det skapar även en tydlig maktobalans i vilken relation som anses vara viktig nog att belysa, där heterosexualitet återigen blir det som förväntas väcka störst intresse hos läsarna.

De andra 2⁴⁰ baksidestexterna skiljer sig från övriga böcker i och med att protagonistens relation visserligen gestaltas i baksidestexten, men den gör det på ett sådant sätt att protagonisterna inte går att köna, och därmed framgår inte heller deras sexualitet. Det går inte att på samma sätt som i de övriga böckerna mena på att sexualiteten mer eller mindre medvetet osynliggörs eller assimileras, då relationen och personerna som ingår i denna faktiskt finns beskrivna i texten. Valet att dölja protagonistens kön leder dock ofelaktigt till att sexualiteten inte heller framkommer i baksidestexten. I egentlig mening är det inte heller ett tydligt exempel på den (o)synlighet som Bergdahl talar om, då denna syftar på en beskrivning av en samkönad relation där det är svårt att avgöra om denna bygger på en vänskap eller en attraktion. I detta fallet är dock inte relationens laddning det som är (o)synlig, utan könsidentiteten på de som ingår i relationen.

³⁸ *Något måste hända nu*, *Zip*, *Månskensvargen*

³⁹ Rosenberg s. 114

⁴⁰ *Henrietta är min hemlighet*, *Ska vi ses?*

Då Armstrong menar att en tydlig och väl riktad kommunikation är grunden för en nischad marknadsföring, utgör de baksidestexter där en generell och odefinierad förälskelse gestaltas troligtvis inte exempel på denna typ av marknadsföring. Otydligheten i sättet sexualiteten gestaltas på leder således troligtvis även till en otydlig målgrupp, särskilt då just temat ”förälskelse” är det samtliga texter i kategorin på ett eller annat sätt fokuserar på. Kanske kan texternas vaghet istället ge målgruppen en ökad möjlighet att själv fylla dem med mening, vilket i så fall skulle kunna leda till att de tilltalar en bredare målgrupp.

9.1.3 Baksidestexter där relationen inte nämns

De resterande 8 av de totalt 22 titlarnas baksidestexter avstår helt från att nämna protagonisternas kärleksliv över huvud taget. Dessa utgörs av *Astrid och hon*, *Liv*, *Det jag inte säger*, *Jag ser dig*, *Zip*, *Kapitulera omedelbart eller dö*, *Som Zlatan fast bättre*, *Linnea kom hem!*, *Smittad* och *Ditt äckel*.

I hela 5⁴¹ av böckerna finns visserligen protagonisten och personen den är kär i representerade i baksidestexten, men att de båda skulle ha romantiska känslor för varandra framgår inte. Istället beskrivs relationen på ett relativt öppet sätt, där en läsare visserligen kan läsa in en attraktion, men lika väl kan tolka relationen som en spännande och utvecklande vänskapsrelation. Texterna kan därmed anses utgöra exempel på den (o)synlighet som Bergdahl talar om, där det till stor del ligger i läsarens tolkning och perspektiv huruvida relationen osynliggörs eller synliggörs. En läsare som redan är medveten om protagonistens sexualitet, eller som aktivt söker efter gestaltningar av homosexuella relationer kan således eventuellt utläsa attraktionen mellan karaktären och dess partner, men troligtvis går denna många förbi. Att finna exempel på denna sortens (o)synlighet i så pass många titlars baksidestexter framstår som notervärdt. De böcker som Bergdahl undersöker i sin avhandling gavs som konstaterat ut under 1930-tal, vilket innebar helt skilda förutsättningar för texternas öppenhet än de förutsättningar som finns idag. För de fem titlar som ligger till grund för denna analys finns det dock inte en lika tydlig och samhällsförankrad anledning till att välja att använda sig av en (o)synlighet vid gestaltningen av protagonisternas relationer.

De 3⁴² kvarstående titlarnas baksidestexter gestaltar inte protagonistens sexualitet, och den person protagonisten får känslor för finns heller inte med i texten. Det går alltså på inget sätt att utläsa protagonistens sexualitet. För två av titlarna finns det en tydlig förklaring till detta, då de

⁴¹ *Jag ser dig*, *Astrid och hon*, *Liv*, *Det jag inte säger*, *Smittad*, *Kapitulera omedelbart eller dö*,

⁴² *Linnea kom hem!*, *Som Zlatan fast bättre*, *Ditt äckel*

kretsar båda kring en helt annan huvudtematik än relationer, åtstörningar och tsunamikatastrofen, vilka även utgör fokus i baksidestexterna. Att dessutom ta upp protagonistens sexualitet i den relativt korta baksidestexten faller sig således inte helt självklart. Den kvarvarande titeln gestaltar en scen ur boken, vilken inte kommenteras alls. Det går här inte att peka hur en annan aspekt ur boken lyfts fram som dess huvudtematik, utan baksidestexten utgör det enda exemplet ur det sammanställda materialet på en text där sexualiteten på inget sätt kan utläsas utan att en tydlig anledning till detta finns. En del av ett heteronormativitetsförstärkande osynliggörande kan, såsom Rosenberg påpekat, bestå av att helt enkelt inte låta sexualiteten synas över huvud taget, och detta får såldes anses vara exempel på denna form av ett totalt osynliggörande.

Sett till ett marknadsföringsperspektiv skulle den till synes omotiverade (o)synlighet som 5 av böckernas baksidestexter innehåller eventuellt kunna fylla ett syfte. I den mån det går att dra en parallell mellan en uttalad homosexualitet och en mer nischad målgrupp, och en dold sexualitet och en bredare målgrupp, blir (o)synligheten en form av marknadsföringsmässig medelväg. De som kan utläsa relationen i gestaltningen är troligtvis de som är intresserade av att läsa om denna, vilket gör texten något nischad. Då (o)synlighet i litteratur är något som främst användes på tidigt nittital, är dock läsare troligtvis inte på samma sätt vana vid att behöva göra dessa tolkningar av subtila hintar, vilket skulle kunna leda till att en stor del av läsarna inte uppfattar protagonistens sexualitet utifrån baksidestexterna. Därmed kan marknadsföringen sägas bli i huvudsak bred.

De titlar med en annan huvudtematik än protagonistens relationer har båda baksidestexter som sett till marknadsföringen får anses vara tydligt nischade, men där nischningen grundar sig på andra konkreta aspekter än protagonistens sexualitet. Åtstörningar respektive tsunamikatastrofen kommuniceras tydligt som huvudtema för böckerna, och på samma sätt som de texter där sexualiteten tydligt kommuniceras, när dessa texter således i huvudsak fram till en målgrupp vars intresse för dessa aspekter är högt.

9.2 Omslagsbilder

I detta stycke kommer samtliga 22 titlars omslagsbilder att analyseras, för att se till i vilken grad protagonistens sexualitet gestaltas i dessa. Som omslagsbild räknad det visuella element som utgör bokens framsida. Tre av böckerna i materialet även har titlar som i sig anger protagonistens sexualitet, vilka är placerade på bokens framsida. I dessa fall kommer bokens titel att ingå i analysen av omslagsbilden, då denna med hög sannolikhet kommer att påverka läsarens uppfattning av omslagsbilden. Samtliga titlars omslagsbilder finns bifogade i Bilaga 2.

9.2.1 Omslagsbild som gestaltar en uttalad sexualitet

Det visade sig vara en oväntad liten andel av materialet, totalt 6 av 22 titlar, vars omslagsbild i sig visar på en homosexuell relation: *Det händer nu*, *Ung, bög och jävligt kär*, *Regn och åska*, *Bögslungan*, *Böjvävel* samt *Du och jag*, *Marie Curie*.

2⁴³ av titlarna har en omslagsbild som visar på en öppet fysisk och sexuellt laddad relation mellan vad som kan tolkas som protagonisten och dennes partner. Omslagsbilden är således väldigt tydlig i sin kommunikation, och lämnar inget utrymme för feltolkning av karaktärernas relation. De olika assimileringssätt som Rosenberg talar om, där homosexualiteten på olika sätt osynliggörs eller omvandlas för att bättre passa in i en heterosexuell självförståelse, går således inte att finna i omslagsbilden på något av verken. Det går inte heller att utläsa någon tydlig värdering eller främmandegöring i bilden, interaktionen mellan karaktärerna står i ensamt fokus och kommenteras ej. Således verkar bilden inte heller heteronormativitesförstärkande i ett uppdelande av vi–dem.

3⁴⁴ av titlarna, varav en även har räknats in bland de ovan nämnda fysiskt laddade omslagsbilderna, har titlar som, då de innehåller ordet ”bög”, tydligt kommunicerar protagonistens sexualitet. Själva bildelementen skiljer sig åt mellan de tre omslagen, från att gestalta en öppen sexualitet, till att genom en bild på en hjärtformad berlock antyda en generell förälskelse och som att i det tredje fallet inte gestalta någon relation över huvud taget. De värderingar som omslagen förmedlar skiljer sig även åt. En tydlig visuell gestaltning av en sexuell relation i kombination med titeln *Ung, bög och jävligt kär* synliggör tydligt protagonistens sexualitet utan att särskilja eller negativt värdera denna. En bild där en relation inte gestaltas alls i kombination med titeln *Böjvävel* skulle tvärt om kunna uppfattas som osynliggörande av själva relationen, samt negativt särskiljande av homosexualiteten från normen.

De andra 2⁴⁵ titlarna använder sig av något olika sätt att gestalta protagonisternas sexualitet sina omslagsbilder. Den ena titeln har ett omslag bestående av ett fotokollage, vilket bland annat innehåller en regnbågsflagga. Protagonistens sexualitet förmedlas således inte genom en bild på en tänkt protagonist och dess partner, utan genom ett fristående attribut i form av en etablerad HBTQ-

⁴³ *Ung, bög och jävligt kär*, *Regn och åska*

⁴⁴ *Ung, bög och jävligt kär*, *Bögslungan*, *Böjvävel*

⁴⁵ *Du och jag*, *Marie Curie*, *Det händer nu*

symbol. Den andra titeln ligger egentligen på gränsen till kategorin ”en gestaltning av en allmän förälskelse”, då de händer som omslaget gestaltar i egentlig mening skulle kunna tillhöra vem som helst. Båda personerna på bilden har dock rosa armband runt armarna, ett attribut som genom såväl smyckestyp som färg ofta associeras med ett kvinnligt genus. Gestaltningen av en homosexuell relation är således inte väldigt tydlig, men fullt möjlig att utläsa.

Båda omslagsbilderna skulle eventuellt kunna tolkas som en form av visuell (o)synlighet, där läsarens tolkning av händerna respektive flaggan är avgörande för hur pass synlig sexualiteten upplevs vara. En läsare som av en eller annan orsak inte intresserar sig för homosexuella skildringar uppmärksammar eventuellt inte de rosa armbanden och förknippar eventuellt inte heller regnbågsflaggan med homosexualitet. Sexualiteten finns uttalat med i gestaltningen, om än något subtilt för den ointresserade.

Sett till marknadsföringen av verken framstår de två första titlarna som tydligt nischade, där omslagsbilderna i stort sett uteslutande signalerar att boken kommer handla om en homosexuell relation. De målgrupper som inte känner ett intresse för detta innehåll kommer troligtvis ha svårt att hitta något annat i omslagsbilden som intresserar dem. Samma kan tänkas gälla för de böcker vars titlar i sig tydligt kommunicerar protagonistens sexualitet. De två titlar vars omslagsbild kan tolkas som en form av visuell (o)synlighet framstår som delvis som nischade i det att de öppet kommunicerar till en målgrupp som aktivt söker efter litteratur med homosexuella protagonister. Eftersom de element som gestaltar protagonistens sexualitet inte är särskilt tydliga i sin gestaltning, kan dock målgruppen för marknadsföringen tänkas vara en breddad sådan. Till skillnad från de baksidestexter som gestaltar en (o)synlig relation, behöver omslagsbildernas (o)synlighet inte innebära ett minskat engagemang från en mer nischad målgrupp. Sexualiteten i omslagsbilderna är, till skillnad från i baksidestexterna, inte i egentlig mening dold.

9.2.2 Omslagsbild som gestaltar en generell relation

Enbart 2 av de totalt 22 titlarnas omslagsbilder, tillhörande *Henrietta är min hemlighet* och *Tatuerade tårar* kan anses gestalta en generell relation där protagonistens sexualitet ej framgår. Dock sker detta på två tydligt olika sätt.

En av titlarna har en omslagsbild som visar två personer som kysser varandra, men personerna är utifrån bilden omöjliga att köna. Detta betyder i egentlig mening inte att den homosexuella relationen inte gestaltas, och då läsaren vet att karaktärerna bilden representerar identifierar sig som tjejer blir omslagsbilden mycket tydlig i sin kommunikation. Att boken kretsar kring protagonistens relation gestaltas även med all önskvärd tydlighet. Samtidigt leder det faktum

att karaktärerna inte går att köna per definition till att sexualiteten inte heller framkommer. Omslagsbilden kan därmed sägas balansera på gränsen mellan ett totalt osynliggörande och ett (o)synliggörande, då en potentiell läsare trots allt har ett visst utrymme att tolka bilden som en gestaltning av en homosexuell relation, även om denna inte är uttalad.

Den andra titeln har ett omslag bestående av en bild på en person som kan avläsas som en tjej och en som kan avläsas som en kille, med ett gråtande hjärta i mellan, vilket troligtvis leder betraktaren till att antingen tro att boken gestaltar en heterosexuell relation, eller att båda har varsin för läsaren okänd olycklig relation. Oavsett innehåller bilden ingen tydlig gestaltning av en homosexuell relation, vilket även leder till att denna blir osynliggjord.

Då de båda titlarna är ensamma i sitt slag, går det inte att dra några generella slutsatser kring deras kommunikation. Sett till ett queerperspektiv finns det dock som konstaterats problematiska aspekter av båda sorters gestaltning. Precis som vid baksidestexterna som gestaltar en generell förälskelse, leder bildernas otydlighet till att marknadsföringen av boken inte kan anses vara tydligt nischad, då en nischning just bygger på tydlighet i kommunikationen. Snarare bör den således rikta sig mot en breddad målgrupp.

9.2.3 Omslagsbild där relationen ej gestaltas

Hela 14 av de 22 titlarna har en omslagsbild som inte gestaltar protagonistens relation alls, vilka utgörs av *Ska vi ses?*, *Linnea kom hem!*, *Astrid och hon*, *Liv*, *Det jag inte säger*, *Något måste hända nu*, *Kapitulera omedelbart eller dö*, *Zip*, *Månskensvargen*, *Smittad*, *Som Zlatan fast bättre*, *Ditt äckel*, *Dags att våga?*, *Jag är ju så jävla easy going* och *Jag ser dig*.

Den tydligt vanligaste omslagsbilden verkar utifrån det sammanställda materialet vara att använda sig av en bild på en person, eller en del av en person, vilken kan antas symbolisera protagonisten. Personen interagerar inte med någon och avslöjar i egentlig mening inget om bokens innehåll. 9⁴⁶ av titlarna väljer att använda sig av denna sortens visuella kommunikation, vilken framstår som problematisk, då den väldigt konkret osynliggör protagonistens sexualitet. Sett ur en viss historisk kontext kan gestaltningen av en ensam protagonist också anses slå an på en syn på homosexualitet som dömt till ensamhet, vilket Cart och Jenkins som tidigare konstaterats uppmärksammat som en vanlig problematisk framställning av homosexualitet i HBTQ-litteratur. Den homosexuella protagonisten gestaltas som ensam, utan vare sig vänner eller en lycklig kärleksrelation.

⁴⁶ *Linnea kom hem!*, *Astrid och hon*, *Liv*, *Det jag inte säger*, *Något måste hända nu*, *Smittad*, *Som Zlatan fast bättre*, *Ditt äckel*, *Dags att våga?*, *Jag är ju så jävla easy going*,

Ytterligare 4⁴⁷ titlar har valt att inte gestalta protagonisten över huvud taget, av vilka två påminner om dagböcker eller anteckningsblock i sin utformning, och de övriga två har tillsynes lösryckta bilder på scener som eventuellt får en tydligare kontext vid en läsning av bokens huvudtext. Protagonistens sexualitet går således inte att utläsa i omslagen, och i likhet med övriga omslag där relationen ej gestaltas verkar detta osynliggörande av homosexualiteten.

Ur ett marknadsföringsperspektiv framstår de omslag som inte gestaltar någon form av relation eventuellt som något väl icke-kommunikativa. Troligtvis är det svårt för en läsare att skapa sig en bild av bokens innehåll efter att enbart ha betraktat bokens omslagsbild. Marknadsföringen framstår, sett till omslagsbilderna, därmed inte som nischad.

9.3 *Blurbar och citat*

Långt i från alla böckerna i materialet har citat eller blurbar som inslag i sina bokomslag. Med citat och blurbar menas här alla textinslag på bokens omslag som antingen är tydliga citat eller har placerats så att de inte kan läsas som en del av själva baksidestexten. Kanske beror det på att samtliga böcker inte uppmärksammats på så sätt att citat har kunnat tas ut. Eller beror de på att författaren är en debutant eller på att de inte sålt i den omfattningen att nytryck tillkommit efter recensioner. Förlaget kan även av en eller annan orsak medvetet ha valt att inte infoga någon blurb. De 14 böcker som helt saknar citat och blurbar är *Bögslungan*, *Bögiävel*, *Regn och åska*, *Dags att våga? Något måste hända nu*, *Ska vi ses?*, *Henrietta är min hemlighet*, *Ditt äckel*, *Tatuerade tårar*, *Du och jag*, *Marie Curie*, *Jag ser dig*, *Som Zlatan fast bättre*, *Linnea, kom hem!* och *Det jag inte säger*, vilka således inte kommer att behandlas i detta stycke. Då det inte fanns paratextelement som passar in under en gestaltning av en generell relation i denna kategori, kommer underrubriken inte heller att finnas med i detta stycke. Samtliga befintliga citat och blurbar finns bifogade i Bilaga 3.

9.3.1 Blurbar och citat som gestaltar en uttalad sexualitet

3⁴⁸ titlar har blurbar eller citat där protagonistens sexualitet på något sätt kan anses gestaltas eller kommenteras.

Det händer nu är den enda titeln med en paratext i form av citat eller blurb som explicit nämner protagonistens sexualitet. I citatet från *Dagens Nyheter* beskrivs boken i positiva ordalag som en ”komma ut-roman”. Att välja att beskriva boken som just en ”komma ut-roman” kan såväl tolkas som ett sätt att belysa de aspekter som kan skilja en homosexuell relation från en

⁴⁷ *Jag ser dig*, *Zip*, *Månskensvargen*, *Kapitulera omedelbart eller dö*

⁴⁸ *Det händer nu*, *Ung, bög och jävligt kär*, *Zip*

heterosexuell, för att på så sätt undvika att agera assimilerande och osynliggöra dessa. Samtidigt säger i egentlig mening ”komma ut-roman” inte särskilt mycket om bokens faktiska innehåll, utöver att den innehåller en protagonist som på något sätt agerar på ett ickenormativt sätt, i detta fall genom att ha en homosexuell relation. På så sätt kan valet av citat även upplevas som ett uppdelande i vi-dem, vilket Rosenberg nämner som en vanlig heteronormativitetsförstärkande kommunikation.

Indirekt kan citaten från *Ung, böj och jävligt kär* även tolkas som exempel på paratexter som gestaltar protagonistens sexualitet, då de visserligen inte själva nämner relationen men på ett tydligt sätt gå i dialog med den. I citatet från *Aftonbladet* beskrivs hur boken är ”[...]en krigsförklaring mot alla fördomar”⁴⁹, vilket tydligt syftar på fördomar som protagonisten möter på grund av sin sexualitet. I jämförelse med citatet om *Det händer nu* säger det valda citatet mer om bokens innehåll och de potentiella förtryck en homosexuell person kan utsättas för, och lägger således inte samma fokus på sexualiteten som något avvikande.

I de utvalda citaten på *Zip* kommenteras enbart Holms tidigare utgivna *Drakvinter*, vilket är en tidigare del i samma serie som *Zip*, men den relationen som gestaltas i just *Zip* kommenteras inte. Intressant är dock att förlaget har valt ut ett citat om den homosexuella relationen som gestaltades i *Drakvinter*, vilken är en fristående tidigare del i samma serie som *Zip* ingår i. De läsare som har läst *Drakvinter* kan eventuellt, då det vet om att Bim i sin tidigare förälskelse har haft en lesbisk relation, lista ut att Zeb kanske inte visar sig vara en kille trots allt.

9.3.2 Blurbar och citat där relationen ej nämns

Övriga 5 titlars citat och blurbar kan i stort delas in i de som kommenterar en tidigare utgivning av författaren, *Astrid och hon*, *Liv*, *Månskensvargen*, *Jag är ju så jävla easy going*, och de som kommenterar bokens språk och övergripande intensitet istället för ett mer konkret innehåll, likt *Smittad* och *Kapitulera omedelbart eller dö*.

De citat och blurbar som kretsar kring författarens tidigare utgivning, innehåller självfallet ingen kommunikation kring den aktuella protagonistens sexualitet. Oavsett om valet att använda sig av citat om tidigare verk beror på att den aktuella titeln inte har hunnit kommenteras, eller om författarens tidigare utgivning anses vara så pass tongivande att den antas intressera läsare mer än handlingen i den aktuella boken, visar de på en tanke om att det är författaren som sådan, snarare än boken i sig, förlaget vill framhäva. Huruvida detta skapar ett osynliggörande eller exkluderande av protagonistens sexualitet är således svårt att avgöra, då författaren befinner sig i en annan kontext

⁴⁹ Bilaga 3

än bokens innehåll. Citaten och blurbarnas natur gör således att de hamnar utanför själva analysen och de begrepp denna bygger på.

Såväl *Kapitulera omedelbart eller dö* som *Smittad* har citat eller blurbar som fokuserar på titlarnas språk och övergripande intensitet. Då denna kommunikation faktiskt rör titeln i sig och dess innehåll, skulle dessa även kunna ha valts ut så att protagonistens sexualitet även kommenteras eller nämns. Då detta dock inte har gjorts, får de tolkas som osynliggörande av homosexualiteten.

9.4 Övergripande mönster i omslagen som helheter

Sett till en helhet av baksidestext, omslagsbild och citat och blurbar går det att urskilja vissa genomgående mönster i hur protagonisternas sexualitet presenteras. Dessa mönster kommer nedan att presenteras och analyseras under varsin rubrik; ”En genomgående gestaltning av sexualiteten”, ”En gestaltning av sexualiteten i enbart ett paratextuellt element” samt ”(O)synlighet”. De titlar som faller utanför dessa tre övergripande mönster, faller således även utanför denna del av analysen.

9.4.1 En genomgående gestaltning av sexualiteten

⁶⁵⁰ av titlarna gestaltar genomgående protagonistens sexualitet i samtliga befintliga paratexter. Denna tydliga konsekvens i gestaltningen av protagonistens sexualitet framstår som ett medvetet val av förlaget, och signalerar att just sexualiteten är titelns mest intressanta och framträdande aspekt. Sexualiteten blir på inget sätt osynliggjord, och graden av synlighet leder till att homosexualiteten nästintill omöjligt kan förbises av en potentiell läsare, så som vid en (o)synlig gestaltning. Att i så hög grad framhäva protagonistens sexualitet framstår i sig inte heller som exkluderande eller uppdelande i vi-dem. Då kommunikationen är så pass tydlig i titlarnas samtliga paratextelement, framstår det som underligt att två av titlarna samtidigt väljer att göra assimilerande tillägg i sina baksidestexter, där protagonisternas sexualitet generaliseras och likställs med heterosexualitet. De generaliserande inslagen blir ett tydligt avbrott från övrig kommunikation och problematiskt i sin heteronormativitesförstärkande funktion.

Den konsekventa gestaltningen av protagonistens sexualitet bidrar troligtvis även till en tydligt riktad marknadsföring. Armstrong menar att en nischad marknadsföring i mångt och mycket bygger på att hitta en aspekt som kan tänkas intressera en specifik målgrupp och sedan kommunicera denna tydligt.⁵¹ Då en tolkar protagonistens sexualitet som denna unika aspekten hos verken, blir den konsekventa marknadsföringen därmed ett tydligt exempel på hur en sådan

⁵⁰ *Du och jag, Marie Curie, Ung böj och jävligt kär, Regn och åska, Det händer nu, Böjslungan, Böjälvel*

⁵¹ Armstrong, s. 208

nischning kan se ut. De titlar vars baksidestexter innehåller assimilerande tillägg framstår inte enbart som problematiska genom sina heteronormativitetsförstärkande egenskaper, utan även sett till titlarnas marknadsföring. Eftersom titlarna ansluter sig till en nischad marknadsföring genom sin i övrigt tydliga kommunikation, framstår det som troligt att den målgrupp titlarna kommer nå ut till i huvudsak är intresserade av att läsa om en homosexuell protagonist. Det upplevda behovet av att generalisera protagonistens sexualitet tyder dock på att förlaget åtminstone i denna del av kommunikationen vänder sig till en målgrupp som är stark heteronormativ, då en liknande assimilering anses vara viktig för att fånga dessas intresse. I relation till den i övrigt entydiga kommunikationen framstår detta som ologiskt, då en läsare som behöver denna sortens generaliserande för att uppleva ett intresse för boken troligtvis redan har stötts bort av omslagets övriga kommunikation. För den målgrupp som tilltalas av omslagets övriga kommunikation framstår en generalisering troligtvis som onödig, men främst stötande och negativt värderande av protagonistens sexualitet och därmed indirekt även homosexualitet i stort.

9.4.2 Gestaltning av sexualitet i enbart ett paratextuellt element

3⁵² av de 22 titlarna gestaltar enbart protagonistens sexualitet i ett av dess paratextuella element, och i samtliga fall utgörs detta elementet av baksidestexten. Böckerna nämner heller inte enbart protagonistens relation som bokens huvudsakliga handling, utan denna tas snarare upp i en kontext av bokens övriga innehåll. Sexualiteten finns således gestaltad, men utgör inte samma sorts tydliga fokus som hos de titlar där sexualiteten gestaltas i samtliga paratexter. Titlarna verkar således inte osynliggörande av karaktärernas sexualitet, och det faktum att sexualiteten nämns som en del av en större handling leder inte heller till att sexualiteten exkluderas och delas in i vi–dem. Homosexualiteten är inte det som definierar karaktärerna, som gör dem avvikande, utan utgör istället en del av deras liv i stort.

Att enbart nämna sexualiteten i ett paratextuellt element framstår och inte som en särskilt tydlig kommunikation. Sett till titlarnas marknadsföring, vänder den sig troligtvis inte till en nischad målgrupp, då de som vill läsa om just homosexuella protagonister aktivt måste söka igenom samtliga paratextuella element för att få den information om bokens innehåll som denna söker. Istället kan marknadsföringen antas vända sig till en bredare målgrupp, där sexualiteten visserligen inte anses viktig nog för att intressera målgruppen, men heller inte upplevs som något som kan avskräcka denna och därmed måste censureras bort. Den implicita värderingen som därmed förmedlas är att en homosexuell protagonist inte enbart tilltalar en smalare nischad målgrupp, utan

⁵² *Jag är ju så jävla easy going, Tatuerade tårar, Dags att våga?*

även är relevant för en bredare sådan utan att homosexualiteten först måste assimileras och relativiseras. Sett till kommunikationens tydlighet kan den dock framstå som något problematisk. I en ideal värld, likt den Svenska Barnboksinstitutet indirekt målar upp i sin rapport, är utgivningen av böcker med homosexuella protagonister kanske såpass stor att en läsare i princip kan plocka upp ett antal böcker från bibliotekshyllan och efter att sett över deras omslag noga fått med sig mist en bok som handlar om en homosexuell protagonist, förutsatt att detta är vad läsaren är ute efter. Så är dock inte fallet, och genom att inte tydligt kommunicera protagonistens sexualitet i fler paratextuella element, gör omslaget det svårare för läsaren att hitta den bland den otaliga utgivningen av böcker med heterosexuella protagonister.

9.4.3 (O)synlighet

Som redan konstaterats gick det att, utifrån 5 av de 22 titlarnas baksidestexter, utläsa ett mönster i form av ett (o)synliggörande av protagonisternas sexualitet. Baksidestexterna nämner både protagonisten och personen denna utvecklar en relation med, men på ett sådant sätt att det inte går att utläsa huruvida de har en romantisk relation eller bara är vänner. Istället beskrivs hur en ny person kommer in i protagonistens liv och vänder upp och ner på dennas värld, men läsaren är fri att själv läsa in en eventuell romans i detta. I egentlig mening skulle nya personen likväl kunna tolkas som en spännande vän som hjälper protagonisten att utvecklas. Utöver dessa 5 titlar kan även ytterligare 2 titlars omslag anses gestalta en form av (o)synlighet. I *Något måste hända nu* får relationen mellan protagonistens killkompis och tjejen protagonisten senare utvecklar en relation med utgöra fokuset, vilket har lett till att texten har definierats som en text som gestaltar en generell förälskelse. Dock finns även protagonisten själv med i baksidestexten, om än i skymundan, och även här beskrivs relationen mellan protagonisten och den blivande partnern som intensiv men diffus. I *Zip* gestaltas protagonisten och dess partner visserligen inte i baksidestexten, men referensen till bokseriens tidigare del i omslagets citat och blurbar, där just protagonistens sexualitet nämns, leder till att gestaltningen av protagonistens sexualitet finns där för de som söker efter informationen. Totalt utgör därmed 7⁵³ av de 22 titlarna exempel på (o)synlighet, sett till böckernas omslag som helhet.

Att välja att inte ens nämna vilken sorts relation paret har, trots att både protagonisten och personen den har en relation med finns med i texten, framstår som besynnerligt. Uppenbarligen upplever förlagen att relationen är tillräckligt viktig för bokens handling för att den faktiskt ska tas

⁵³ *Jag ser dig, Astrid och hon, Liv, Det jag inte säger, Smittad, Kapitulera omedelbart eller dö, Zip, Något måste hända nu.*

upp i dess baksidestext, men samtidigt verkar de ha ansträngt sig för att framställa den på ett så platoniskt sätt som möjligt, vilket troligtvis har varit svårare än att helt enkelt gestalta relationen så som den är. Så som redan konstaterats framstår denna typ av kommunikation som ett exempel på den (o)synlighet som Bergdahl talar om, och det faktum att baksidestexterna inte förtydligas i något av de övriga paratextuella elementen stödjer denna bild av kommunikationen. De paratextuella element utöver de där (o)synligheten gestaltas, skulle i detta fall potentiellt kunna verka synliggörande av den relation som ett av bokens paratextuella element nästan gestaltar, och därmed bidra till att (o)synligheten slår över till en synlighet sett till omslaget som helhet. Exempelvis skulle en omslagsbild som tydligt gestaltar protagonistens sexualitet kunna underlätta läsarens tolkning av en (o)synlig sexualitet i en baksidestext. Då övriga paratextuella element här dock helt bortser från relationen, går det eventuellt att omvänt mena på att de istället bidrar till att ytterligare osynliggöra (o)synligheten. Liv Saga Bergdahl pratar om en lesbisk (o)synlighet, och sett till materialet är det enbart böcker med lesbiska protagonister vars marknadsföring bygger på denna (o)synliga kommunikation. Detta blir således ytterligare ett mönster som sticker ut, där könsfördelningen inom övriga övergripande mönster är betydligt mer jämnt fördelade.

Sett till marknadsföringen av verken skulle valet att i så hög grad osynliggöra protagonistens sexualitet eventuellt kunna indikera att förlaget stävar efter att bredda sin målgrupp, utefter en tanke om att det ickenormativa enbart är angeläget för ett fåtal, medan det normativa kan intressera flera. I detta ligger tydligt heteronormativitetsförstärkande värderingar, oavsett om dessa är medvetna eller ej, och det framstår även som besynnerligt ur ett marknadsföringsperspektiv. Genom att helt förbise en möjlig nischning går förlaget troligtvis miste om en potentiell målgrupp, vilken på grund av den otydliga kommunikationen får mycket svårare att hitta fram till verket. Samtidigt går det troligtvis att argumentera för att marknadsföringen till en bredare målgrupp blir mindre angelägen, och att uteslutningen av protagonistens sexualitet i bokens marknadsföring i sig inte gör boken mer intressant för läsare vars potentiella intresse av boken ligger utanför protagonistens relation. Det fåtal personer som faktiskt lever upp till en tanke om att personer som själva inte är homosexuella inte heller vill läsa om en homosexuell relation, känner sig vidare troligtvis lurade av bokens marknadsföring och blir således negativt överraskade när de börjar läsa boken.

10. Avslutning

Sammanfattningsvis går det att urskilja tre huvudsakliga tendenser i hur sexualiteten gestaltas i ungdomslitteratur med homosexuella protagonister: en genomgående konsekvent kommunikation av protagonistens relation, en gestaltning av relationen i enbart ett paratextuellt element och en form

av samtida (o)synlighet i kommunikationen. Samtliga tillvägagångssätt har olika sorters fördelar, men är samtidigt i olika grad problematiska. Att skapa en bra balans mellan att varken osynliggöra eller belysa olikheter till den grad att det blir exkluderande är en form av balansgång, samtidigt som valet mellan att tydligt rikta sig till en nischad målgrupp eller att försöka bredda läsekretsen måste tas med i beaktande. I den analys som här har gjorts, är det vidare aspekter av kommunikationen som på olika sätt kan anses vara problematiska som har fått utgöra fokus. Utifrån de begrepp som används blir det således svårt att peka ut inslag i kommunikationen som är odelat positiva. Paratexterna har istället, i den mån de har bedömts, gjort så utifrån huruvida de är problematiska eller icke-problematiska, där det senare således får representera relativt sett positiva exempel. För att fastslå vad som utgör ett bra omslag för en ungdomsbok som gestaltar en homosexuell protagonist behövs således troligtvis en delvis annan teori och begreppsapparatur. Då uppsatsens syfte är att identifiera och problematisera eventuella mönster i de svenska förlagens kommunikation kring homosexualitet, snarare än att se till hur förlagen faktisk borde göra, är fastställandet av ett optimalt syfte dock heller inte något som eftersträvas här.

De mönster som har framkommit har vidare belyst hur förlagen i många fall använder sig av en problematisk kommunikation kring verken, vilken oavsett intention även förmedlar vissa heteronormativitetsförstärkande värderingar. Att en så stor del av materialet använda sig av en på många sätt förlegad (o)synlighet i sin kommunikation framstår exempelvis som notervärt. Den (o)synlighet som Liv Saga Bergdahl talar om togs i bruk i ett samhälle där en rak kommunikation kring homosexualitet var mer eller mindre förbjuden, vilket således gjorde självcensuren nödvändig. Idag finns inte några sådana censurerande instanser kvar, och samhället är på ett övergripande plan öppet för en ren kommunikation kring homosexualitet. Istället för styrande institutioner verkar marknadsföringen ta över som en censurerande instans, där strävan efter att sälja till många leder till ett osynliggörande av det ickenormativa. I ett klimat styrt av marknadsföring och vinstintresse hamnar etik och kultur troligtvis stundom i skymundan, och då detta inte uppmärksammas kan det lätt leda till missförstånd. Att spela på en (o)synlighet i marknadsföringen av ett verk kan vid en första anblick troligtvis kännas smart. Både en nischad målgrupp och en bredare kan nås av texten vilket gör den väldigt effektiv. Men vid en närmare eftertanke blir effekten den motsatta, en tydlig negativ värdering av homosexualitet vävs in i framställningen, samtidigt som relationen i texten i hög grad riskerar att missuppfattas av många läsare.

Primärlitteratur:

- ♣ Alexandersson Per, *Bögslungan*, LL-förlaget, Stockholm, 2008
- ♣ Alexandersson Per, *Ditt äckel*, Nypon, Helsingborg, 2013
- ♣ Björck Emma, *Bögjäväl*, Vulkan, Sköndal, 2011
- ♣ Eklund Lykull Birgitta, *Linnea kom hem!*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2007
- ♣ Hjertzell Maja, *Henrietta är min hemlighet*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2005
- ♣ Holm Elvira Birgitta, *Månskensvargen*, Bonnier Carlsen, Stockholm, 2009
- ♣ Holm Elvira Birgitta, *Zip*, Bonnier Carlsen, Stockholm, 2004
- ♣ Jägerfeld Jenny, *Jag är ju så jävla easy going*, Gilla förlag, Stockholm, 2013
- ♣ Lindberg Anna, *Något måste hända nu*, Mix förlag, Stockholm, 2012
- ♣ Lindquist Håkan, *Regn och åska*, Charlie by Kabusa, Älvsjö, 2011
- ♣ Melin Mårten, *Jag ser dig*, Hegas, Höganäs, 2009
- ♣ Melin Mårten, *Ska vi ses?*, Nypon, Helsingborg, 2013
- ♣ Niclas Christoffer, *Som Zlatan fast bättre*, Hoi, Helsingborg, 2012
- ♣ Nilsson Åsa, *Dags att våga?*, Opal, Bromma, 2005
- ♣ Nordin Sofia *Det händer nu*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2010
- ♣ Näsling Sanne, *Kapitulera omdelbart eller dö*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2011
- ♣ Persson Annika Ruth, *Du och jag, Marie Curie*, Kabusa böcker, Ystad, 2004
- ♣ Sand Bobby A., *Tatuerade tårar*, Trancenders media, North Charleston, 2012
- ♣ Sandeyro Johannes, *Ung, bög och jävligt kär*, Vombat, Stockholm, 2010
- ♣ Strömqvist Johanna, *Smittad*, Mix, Falun, 2012
- ♣ Timgren Katja, *Det jag inte säger*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2004
- ♣ Unenge Johan, *Astrid och hon, Liv*, Bonnier Carlsen, Stockholm, 2006

Tryckt sekundärlitteratur:

- ♣ Ambjörnsson Fanny, *Vad är queer?*, Stockholm, 2006
- ♣ Armstrong Gary, Kotler Philip, Harker Michael, Brennan Ross, *Marketing – an introduction*, Italien, 2009
- ♣ Bergdahl Liv Saga, *Kärleken utan namn. Identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner*, Umeå, 2010
- ♣ Cart Michel, Jenkins Christine, *The heart has its reasons - young adult literature with gay/lesbian/queer content, 1969-2004*, Oxford, 2006
- ♣ Genette Gerard, *Paratexts – thresholds of interpretation*, Cambridge, 1997
- ♣ Hellström Martin, ”Värdet av vänskap”, ur *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red. Paul Tenngart & Sara Kärrholm, Lund, 2012
- ♣ Kotler Philip, *Kotlers marknadsföring*, Sverige, 1999
- ♣ Simone Murray, “Publishing studies: Critically mapping research in search of a discipline”, *Publishing research quarterly*, nr. 4
- ♣ Philips Angus”How books are positioned in the market: reading the cover” ur *Judging a book by it's cover*, red. Nicole Matthews & Nickianne Moody, Cornwall, 2007
- ♣ Rosenberg Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm, 2002.
- ♣ Tenngart Paul, ”Barnlitteraturens kognitiva värden”, i *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red: Paul Tenngart och Sara Kärrholm, Lund, 2012

Elektroniska sekundärkällor:

- ♣ Bokprovnigen 2012, http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2012.pdf, s. 6
- ♣ ELSA, http://uno.kb.se/F/-?func=file&file_name=find-a&local_base=sbi01, 2015-04-20
- ♣ Tekoppens tankar, <http://tekoppenstankar.wordpress.com/hbtq-bocker/>, 2015-04-20
- ♣ Bokrondellen, www.bokrondellen.se, 2015-04-20

Bilaga 1 – baksidestexter

a. Per Alexandersson *Bögslungan*

”Det är veckan innan nian slutar. Nu händer allt. Bråk ställs på sin spets och kompisar blir fiender. Det gäller att inte bära väskan på fel sätt, ha på sig fel kläder eller säga något klumpigt. Minsta felsteg och du går från cool till mobbad. När Max äntligen får tjej blir han lycklig, men är han verkligen kär i henne?

Max blir livrädd när han börjar tänka för mycket på Niklas. Är han bög ?!

Med *Bögslungan* vann Per Alexandersson LL-förlagets manustävling för ungdomsböcker. *Bögslungan* är hans första bok.”

b. Elvira Birgitta Holm *Månskensvargen*

”Alla är döda!”

Femtonårig Ylva flyr till skogs undan pesten.

Överallt möter hon död.

Är hon den sista överlevande?

Då ser hon honom. Tyst rör han sig i skogen, ynglingen som ser ut som en ängel. Han som har en hämnd att utkräva och ett hat att släcka.

Tillsammans försöker de överleva.

Månskensvargen är en stark roman om kärlek och överlevnad i 1300-talets Sverige.”

c. Märten Melin *Jag ser dig*

”Vid Döda bron ska jag rakt fram. Men så ser jag någon uppe på broräcket. Jag tror att det är en tjej. Jag blir rädd och springer dit. Det ser livsfarligt ut.

Det är Annika. Jag är säker på att det är Annika.

Ronja är ny på Apelskolan. Redan första dagen träffar hon Annika. Men saker och ting är inte alltid som man tror...”

d. Sofia Nordin *Det händer nu*

Vi sitter i uppehållsrummet, Sigrid och jag, och Mimmi, Zainab och Isis, och plötsligt är det som om jag inte står ut längre. Jag vill skrika och kasta saker omkring mig. Vad är det jag håller på med? Inte en enda sekund till vill jag låtsas. Jag vill kyssa Sigrid mitt när alla ser på. Men jag sitter bara kvar och fortsätter prata om något nytt fantastiskt läppstift som Isis har hittat jättebilligt på H&M.

Stella är en sån som tjejer vill ha som vän och killar vill bli tillsammans med. Självt vill Stella bara ha Sigrid. Men hur ska hon våga närma sig sin bästa vän på *det* sättet? Tänk om hon försöker och Sigrid aldrig vill veta av henne igen.

En bok om att vara så kär att man knappt ryms i sig själv, och om att våga ta steget för att inte gå sönder av längtan. Sofia Nordin nominerades 2009 till Augustpriset för *Natthimmel*.

e. Johannes Sandreyo *Ung, bög och jävligt kär*

”När natten faller över förorten blir 16-åriga Filip vittne till ett inbrott. Väktaren som rycker ut till platsen blir brutalt misshandlad. Livrädd springer Filip från platsen för att några nätter senare ta emot ett mordhot som skrämmer honom från att prata med polisen. Men det är inte det enda som tynger honom. Han har precis kommit ut som bög och är dessutom olyckligt förälskad i

fotbollsspelaren Emilio, Aspuddens största värsting och player. Han förstår att drömmen om latinokillen är dömd att krossas, men ändå kan han inte låta bli att hoppas på det omöjliga. Emilio å sin sida lever i en kriminell värld där den kallblodiga gängledaren Nikolaj regerar med järnhand. Brotten de begår tillsammans blir allt grövre och förutom den växande knarkhandeln planeras även ett väpnat värdetransportrån. Mitt i allt börjar Emilio umgås med Filip. Hela Emilios värld vänds plötsligt upp och ner. Trots att han lever med våldet vid sin sida inser han snart att hans livs största fight kommer att handla om den svåra kärleken.”

f. Emma Björck *Böjvävel*

Det handlar om vänskap som är så stark att inget kan klippa sönder det starka bandet mellan dem ... och om deras två helt olika liv.

Först har vi Mattias: en hysterisk kille som kämpar med sin homosexualitet & han försöker få struktur på sitt liv. Men familjen, skolan, och hans egna känslor gör det svårt att riktigt hitta vem han egentligen är.

Hans mamma favoriserar hans syster & behandlar Mattias illa. Mattias pappa är för mesig & vågar inte säga ifrån hustruns humörsvingningar och beteende. I skolan är han osynlig och den enda vännen han har är Tove...

Tove är populär, snygg & ödmjuk. Hon bryr sig för mycket om vännerna omkring sig & glömmer bort sig själv. Hon vänder sig ofta till Gud då hennes familj är kristna & lever sina liv efter tron.

Men allt är inte så perfekt som det verkar. Den utåt säkra Tove är egentligen väldigt osäker på sig själv & vet inte ofta hur hon ska gå till väga. Speciellt inte nu när Mattias betar sig annorlunda mot henne, mer än vad han brukar.

BÖJÄVEL är en bok som tar upp berörande ämnen såsom: mobbing, vänskap, religion, våldtäkt, HIV och barn som är utsatta i hemmet.

g. Håkan Lindquist *Regn och åska*

”Regn och åska är en kärlekshistoria mellan två snart 17-åriga killar, Rein och Oscar. De är födda på samma dag men i olika länder. Av en slump möts de i Tallin när Oscar är på semester med sin mamma, ett möte som leder till en efterlängtd förändring.

I berättelsen skildras den där fantastiska men också lite skrämmande känslan av att plötsligt bli upp över öronen förälskad. Och vad händer sedan, när man befinner sig ett helt hav från den man hela tiden längtar efter?

Regn och åska är en berättelse om att få vara tillsammans med den man vill, och att få vara den man vill. Det är också en lustfylld skildring av att börja utforska sin sexualitet och sensualitet, att lämna barndomen och i stället röra sig i ett nästan-vuxet landskap.”

h. Sanne Näsling *Kapitulera omedelbart eller dö*

”Rosor av rök mot himmelen

ROVDJURSTILLSTÅND

det gröna i hennes ögon fortsätter stå ut

JAG ORKAR INTE VARA ENSAM MED MIN JÄVLA VERSION AV VÄRLDEN!

THE LOVELY WAY

Jag står tyst vid mitt skåp men Lovely stänger igen sitt

VÅLDSAM ÖVERTYGELSE KRÄVER VÅLDSAMMA METODER

COME CUP CAKE”

i. Anna Lindberg *Något måste hända nu*

”Vad ska din låt heta?” frågar jag.

Ulrik rodnar och säger att den heter *Isabelle*.

Tystnaden breder ut sig som ett svalt lakan över oss. Och jag tänker på Isabelle, hur hon erbjöd sig att betala Ulriks ruta som om det inte vore något, och gubbarna som bara gapade.

Den makt hon har, Isabelle någon annanstans ifrån.

Bara namnet får oss att tappa balansen.

Något måste hända nu är Anna Lindbergs debutroman – en småstadsskildring fylld av vemod, längtan och kärlek som spränger sig fram. Ett triangeldrama om tre femtonåringar som verkligen behöver varandra.

j. Christoffer Niclas *Som Zlatan fast bättre*

Femtonåriga Simons dröm är att en dag bli den bästa fotbollsspelare som världen skådat. Han vill bli som Zlatan fast bättre. När han får den efterlängtade platsen på fotbollsgymnasiet verkar lyckan först gjord. Men något går fel, Simon blir mer och mer övertygad om att han måste gå ned i vikt för att kunna bli ett proffs. Det som börjar md några kilon utvecklas snart till en kamp för livet.

k. Per Alexandersson *Ditt äckel*

”Det är mycket folk på perrongen

De väntar på tunnelbanan.

Ett tåg kommer in.

Plötsligt hörs ett skrik.

Någon har hoppat framför tåget.”

l. Mårten Melin *Ska vi ses?*

Det står något skrivet på lappen.

Det är skrivet med lila penna.

Annas penna!

Det är ett mobilnummer.

Och under numret står det:

Ska vi ses?

m. Johanna Strömquist *Smittad*

Stockholms gator dallrar av hetta. ”Längtar ni till hösten?” frågar tidningarna när de inte rapporterar om vågen av grymma överfall.

För Maria hamnar allt annat i skymundan när hon möter Emmy. Emmy liknar ingen annan, och snart kan de inte vara utan varandra. Men så inser Maria att Emmy håller något hemligt. Kan det vara så fasansfullt som det verkar – eller är allt bara en lek som gått för långt?

”Jag är inte normal. Jag är inte som du. Jag är en sån som hör hemma i mörkret.”

n. Jenny Jägerfeld *Jag är ju så jävla easy going*

– Är det du som är ”N”?

– Jupp, sa jag och drog in luft genom munnen som en annan norrlänning.

Och då såg jag att också han hade en påse från Coop i handen. Jag log inombords. För vad var detta om inte Hallundaverisionen av identiska attachéportföljer?

– En tjej, konstaterade han.

Eller om det var en fråga? Jag var inte säker.

– Tydiligen, sa jag.

Och hjärtat slog så hårt att det skavde mot revbenen.

Det här var jag nu. En sådan var jag. Kriminell.

Inte för att Johannas liv var direkt bländande innan heller, men att bli mordhotad och samtidigt riskera fängelsestraff var inte riktigt den utveckling hon tänkt sig. Om inte medicinen hon äter mot kaoset i huvudet höll på att ta slut, kanske det inte hade behövt gå så långt. Men det gör det. Och mitt i allt ihop finns Audrey, som får nervtrådar att hänga ut från Johannas hjärta, rakt ut genom bröstet.

Jag är ju så jävla easy going är en roman fylld av svart humor och överraskande vändningar.

Liksom i Augustprisvinnande *Här ligger jag och blöder* står en smart, verbal och inte helt socialt anpassad ung kvinna i händelsernas centrum.

o. Maja Hjertzell Henrietta är min hemlighet

Jag tror egentligen [...]

Endel verkar tycka att det är romantiskt och fint att tro på ”den enda”, jag blir bara deprimerad av den tanken. För tänk om ”den rätta” finns. Då skulle jag bara undra om den jag blev ihop med verkligen var rätt. Tänk om man aldrig träffar henne, tänk om man precis missar henne bara för att man inte råkar titta ut genom fönstret i exakt rätt tid. Man kanske skulle ha träffat henne på den där festen som man inte kunde gå på för ens hamster hade dött, eller för att man sket i att gå för att man var övertygad om att det ändå bara skulle vara idioter där. Men ändå. Om den rätta finns tror jag att det är Henrietta.

p. Katja Timgren Det jag inte säger

– Du borde flytta härifrån, Jenny.

Kristina lägger sig bredvid mig på madrassen. Hon luktar gammal cigarettök och tandkräm. Linnet är säckigt. Längs hennes överarm löper ett ärr.

Hon tar min hand och håller upp den. Delar på mina fingrar. Hennes är små och kantiga.

– Du är för bra för det här, säger hon.

Ljuset från en bil på gatan lyser upp hennes ansikte. Ringen blänker.

Kvällar med matteboken. Tefika med mamma. Och raster när kompisarna glor på killar i skolkatalogen. Det är Jennys liv. Så dyker Kristina upp en septembermorgon, med svarta armébyxor och tovtigt hår. Hon liknar ingen annan.

Det jag inte säger är Katja Timgrens första roman.

q. Anita Eklund Lykull Linnea kom hem

Varför just Linnea? Varför just hon? Min bästa kompis. För en liten, liten stund liksom vacklar jag.

Låter mig påverkas av sorgen som är tät i rummet. Hon är nog borta för alltid, tänker jag.

Klasskompisarnas ansikten är allvarliga. Liksom rädda. Men i det ögonblicket, när alla andra gett upp, får jag plötsligt tillbaka modet. Det flyter som en stark elektrisk ström genom mig.

Du är inte klok, Timjan. Såklart finns hon någonstans. Det här är bara teater. Vi kommer att skratta åt alltihop när jag berättar. Då, när Linnea är tillbaka och allt är normalt igen.

Timjan väntar ivrigt och oroligt på SMS från sin bästa vän Linnea som rest till Thailand över julen. Dagarna har gått sedan Tsunamikatastrofen men hon kan inte tro att Linnea är en av de omkomna. Hon försöker intala sig att Linnea lever och snart ska höra av sig. Samtidigt drabbas hennes egen familj av omvälvande händelser. Ingenting kan mer bli som förr. Men så småningom hittar Timjan en alldeles egen väg ut ur sorg och förvirring. En stark och brännande skildring som man inte kan lägga ifrån sig.

r. Bobbi A. Sand *Tatuerade tårar*

Familjen Modigs julafton avslutas abrupt med att **Micki** hamnar på sjukhus efter att närapå ha svultit sig till döds. Kvar i sitt rum i familjens villa blir lillasyster **Mija** som också håller på att tyna bort – bara på ett annat sätt. Hon tar sin tillflykt till den mest extrema form av musik hon kan komma på, men trots allt ljud är det ingen som hör. Tillslut ger hon upp och sticker hemifrån.

Mickis ex **Danny** går mellan sin nya pojkväns lägenhet och tatueringsstudio där han jobbar och gör allt för att slippa skuld känslorna över det han gjort och inte gjort. Först går flykten från Micki, sedan från tillflyktsorten, tills det inte längre finns någonstans att ta vägen. Men ett kort möte mellan Mija och Danny får dem båda att våga prova en gång till – att göra något, vad som helst, för att nå fram.

Tatuerade tårar är en berättelse om att fly för att rädda sig själv eller någon annan. Om vad det är att hjälpa någon. Om brister inombords som skapar hål som ingen kan fylla. Om modet att trots allt söka efter ett bättre liv. Och om kärlek. För någonstans finns möjligheten ändå, att mötas.

s. Annika Ruth Persson *Du och jag, Marie Curie*

Rapport till Marie Curie:

Datum: 29 oktober 1986

Tid: 23.33

Det var längesen jag skrev till dig, MC, men det händer massor hela tiden. Jag ska avlägga rapport nu. (Den här boken skulle ju egentligen vara till viktiga saker. När jag började skriva till dig tänkte jag skriva mer om kosmos och sånt. Nu verkar allt jag skriver bara handla om mig. Och F.) Jo, efter en dramatisk kväll med ett trist men ändå rätt kul födelsedagsfirande (ingen tårta, mycket vin och öl) så tror jag att F och jag blev ihop. Det är tre veckor sen. Jag tror att vi är ihop nu också, men jag är faktiskt inte säker. Vem ska man fråga? F?! Efter tre veckor??? Knappast. "Åh, hörnu, har vi varit ihop i tre veckor nu?" Låter inte klokt. Och jag kan inte fråga någon annan heller. Det är bara du som får veta allt, MC.

Jenny är femton hösten när hon blir tillsammans med Filippa. Förälskelsen känns i hela kroppen och i sin dagbok berättar Jenny allt för Marie Curie. När hon hinner. För det händer mycket det året, och när sommarlovet börjar har Jenny funnit nya ord och sammanhang att ta med sig in i framtiden.

t. Elvira Birgitta Holm *Zip*

Dörren till klassrummet slits upp och blixten slår ner. Där står en pojke så vacker att Bim slutar andas. - Jag heter Zeb. Jag ska gå här.

Han knycker till med huvudet så att det halvlånga håret dansar kring öronen. Så styr han stegen rakt mot den tomma platsen bredvid Bim.

Nej! vill Bim skrika, sätt dig inte här, inte hos mej, du vet inte ...

Den dagen Zeb kliver in i klassrummet vänds tillvaron upp och ner för Bim. Kan man älska två?

u. Johan Unenge *Astrid och hon, Liv*

Astrid är tjejen som finns där i klassen utan att någon riktigt lägger märke till henne. Inget att göra åt. Det är som det är. Att stå i centrum är ändå det värsta som finns, tycker Astrid.

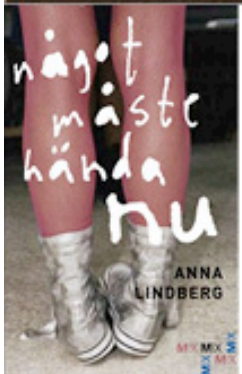
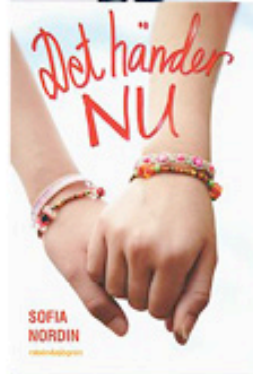
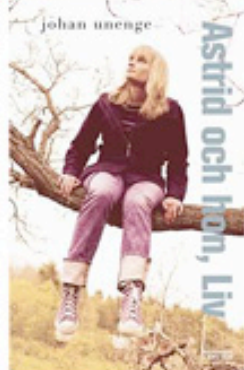
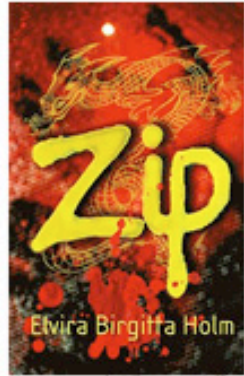
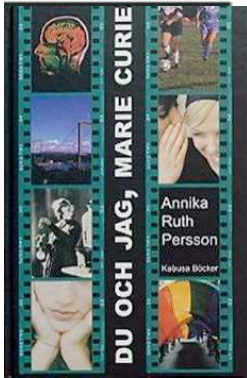
Men så kommer Liv och drar med henne, i armkrok, rakt in i niornas korridor, uppehållsrummet och alla de där platserna som Astrid bara hört talas om.

En ny värld öppnar sig och det är Liv som visar vägen. Liv med sina smala armar och sitt säkra sätt.

v. Åsa Nilsson *Dags att våga?*

Alexandra vet inte varför hon fascineras av Yulia. När de börjar prata känns det sm att de kan prata om allt. Alexandras tankar börjar alltmer upptas av Yulia. Hon vet inte riktigt hur hon ska hantera det. Hon är väl inte en sån som blir kär i tjejer, eller. Och även om hon vore det så kanske Yulia inte är det.

Bilaga 2 – Omslagsbilder

Bilaga 3 - citat och blurbar

Jenny Jägerfeld *Jag är ju så jävla easy going*

Av författaren till *Här ligger jag och blöder*, vinnare av Augustpriset 2010

Sanne Näsling *Kapitulera omedelbart eller dö*

”Väldigt engagerande läsning med fantastiska formuleringar och vändningar” – *Västerbottens Folkblad*

”Sanne Näslings (och Mary & Lovelys) alldeles egna språk bultar och dansar. Fabulöst? Indeed.” – *Lena Kjersén, Västerbottens-Kuriren*

”Hade jag varit tonåring hade jag avgudat *kapitulera omedelbart eller dö*. Förmodligen hade den blivit min bibel, som jag hade läst om och om igen.” – *bloggen Calliope books*

Johannes Sandreyo *Ung, bög och jävligt kär*

”En bok som behövs. Som en krigsförklaring mot alla fördomar” – *Aftonbladet*

”Har nu sträckt läst denna fantastiska bok. Jag har skrattat och gråtit floder, vilken underbar historia! Jag kan verkligen rekommendera den till alla!” – *Lars-Åke ”BABSAN” Wilhelmsson*

Sofia Nordin *Det händer nu*

”En ‘komma ut’-roman som får berätta om hur bra det kan vara. Också.” – *Dagens Nyheter*

”Men aldrig har jag läst en så stark skildring som Sofia Nordins ‘det händer nu’” – *Svenska dagbladet*

Johanna Strömquist *Smittad*

”Hon lyckas göra det omöjliga: att göra en gammal kliché till en alldeles ny berättelse, med överraskande ingredienser och oväntade synvinklar. Det blir både otäckt, spökigt, spännande och riktigt sorgligt” – *DAGENS NYHETER*

”Gör dig redo att bli upphänglad av *Smittad* – en hårdkokt, magisk och infekterande cool roman.” – *AMANDA HELLBERG*

Elvira Birgitta Holm *Månskensvargen*

”Om Elvira Birgitta Holms ungdomsroman *Zip* har bland annat följande sagts: ”*Zip* är en roman /.../ skriven med en så stark intensitet att läsaren tappar andan.” – *Yng Toijer-Nilsson, SvD*

”Fly! Fly Ylva Ulfsdotter! Pesten är över oss. Alla är döda! Vänd om! Fly om du ännu vill leva!”

Johan Unegne *Astrid och hon, Liv*

Om Johan Ungenes bok ”Tro, hopp och burnout” skrevs bland annat följande:

”Johan Unegne är en av våra mest intressanta barn- och ungdomsboksförfattare i dag.” – *Upsala Nya Tidning*

”En bok skriven på ett återhållsamt, förtäta språk, där inge onödigt sägs, men det finns desto mer i det utsagda.” – *Ann-Mari Tannerman, Upsala Nya Tidning*

Elvira Birgitta Holm *Zip*

Pressröster om Elvira Birgitta Holms Tidigare bok *Drakvinter*.

”Får man tycka om, älska mer än en samtidigt och kan det vara en person av samma kön? I Elvira Birgitta Holms intensiva och angelägna ungdomsbok får man det.” – *Bohuslänningen med Dals Dagblad*

”... ett oerhört nära porträtt av en ung tonåring ...” – *Blekinge Läns Tidning*

”... boken berör djupt och stannar länge hos läsaren.” – *Helsingborgs dagblad*